

ՕՐԱԳԻՐ ՏԱՍՆՈՐԵԱՅ

Կը հրատարակուի ամեն ամսոյ 10ին 20ին եւ վերջին: — Վեցամսեայ շրջանին գինն է 30 զրշ. կանխիկ: — Ստորագրութիւնն երբ ամեն ամսոյ սկիզբէն կընդունուին: — Դուրս ելածալիք օրագրաց ճամբու ծախքը առնողին վրայ է: — Խմբագրին վերաբերեալ նամակ կամ գրութիւն պէտք է ուղղել Մեծ Նոր խանի վերի դուռը Թիւ 4 օրագրոյս գրասենեակը: — Անվճար նամակ կամ ծրար չընդունուիր:

1866 ԱՊՐԵԼ 10

Դ. ՇՐՋԱՆ ՎԵՅԱՄՍԵԱՅ

Ա. Զ. Դ.

Այս Թուով կը լրանայ Թռչնիկի չորրորդ շրջանը. ուստի անոր գինը տակաւին չ'վճարող մեր Արգոյ բաժանորդներէն իրենց պարտքերը հատուցանելին կ'խնդրուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍԲ

Ատանայի նախկին Առաջնորդ Գեր. Արխատալէս Եպիսկոպոսին, Անմէպու վիճակին և անոր Առաջնորդ Գեր. Մկրտիչ Եպիսկոպոսին նկատմամբ քանի մը նամակներ, ինչպէս նաև Բարձուղիմէոս և Զիլինկիրեան Յակոբոս Գեր. Վարդապետաց հրաժարականները ասկէ բաւական ժամանակ յառաջ օրագրոյս միջոցաւ հրատարակուիլը արդէն յայտնի է մեր ընթերցողաց:

Այս հրատարակութիւնները ընելնուս ետքը Առջադոյս անուն լրագրոյն գրեթէ ամեն Թուոյն մէջ Յ. Ս. Բիւրքճիանօֆ ստորագրութեամբ նամակներ կ'տեսնենք, որոնց պարունակութիւնը մեր հրատարակութեանց պատասխան մը չըլլալէն զատ, հեղինակին ինչ ոգւոյ տէր անձ մը լինելը և անոր ինչ ատիճան ազգասէր ու ճշմարտախօս մը ըլլալը կը մասնէ:

Մենք, Անմէպու Գեր. Առաջնորդը պաշտպանող քանի մը նամակներ հրատարակած ենք. և Պ. Բիւրքճիանօֆ չենք գիտեր ինչ ոգւով կ'յարձակի անոր վրայ և չափազանց յանգցնութեամբ ու անվայել եղանակաւ մը արատաւորել կ'ընայ այն լարձ-

րատիճան Եկեղեցականը, և առանց խղճի անոր նկատմամբ խել մը անհիմն զրպարտութիւններով և արեղցբեղ խօսուածքներով և անոյ պատմութիւններով յիշեալ Եպիսկոպոսը բարոյապէս մահացրել կաշխատի:

Ինչ որ է, Գեր. Մկրտիչ Եպիսկոպոսին վրայ մը և Պ. Բիւրքճիանօֆի կողմէն եղած հրատարակութիւնները և այս մասին Ազգ. Վարչութեան ըրած որոշումն ու տնօրինութիւնը ընդհանուր ազգին ուշադրութեանը յանձնելով, մէկ կողմ կ'բաշտինք Պ. Բիւրքճիանօֆի բաժնին ինկած խայտառակութեանը վրայ ցաւելու:

Զարմանալի էր նաև Գեր. Բարձուղիմէոս և Յակոբոս Վարդապետաց հրաժարականները հրատարակելնուս ետքը Պ. Բիւրքճիանօֆէն ընդունած պատասխաննիս. Վարչութիւնը իբր ձեռնհաս իշխանութիւն մը Անմէպու և Ուրբայու Առաջնորդ կը կարգէ երկու Վարդապետ. յիշեալ Վարդապետները այլ և այլ պատճառներով իրենց յանձնուած այս պաշտօններէն կ'հրաժարին, և մենք իբր Խմբագիր անոնց զրկած հրաժարական գրութիւնները կ'հրատարակենք. այստեղ Պ. Բիւրքճիանօֆի զայրոյթը շարժող և զանի դատարկախօսութեան ստիպող ինչ պատճառ կայ:

Ասկէ զատ կ'ցաւինք նաև Պ. Բիւրքճիանօֆի փոքրորդութեանը վրայ որ մեր հրատարակած այն նամակներուն պատասխանած ատեն, անուղղակի կէրպերով Թռչնիկի դէմ ալ յարձակելու փորձեր կը փորձէ: Մերմ անոր Անմէպու մէջ բաժանորդ չունենալը մտադարեանալով, մերմ այն նամակները ի հրատարակութիւն ընդունելը անոր համար պակա-

տուծին մը համարելով, երբեմն մեր գրածները ի շնորհս Մկրտիչ Եպիսկոպոսի ոսկիներուն համարելով և երբեմն ալ զմեզ Անձէպու և սահմաններուն մէջ եղած դարձուածոց բոլորովին անտեղեակ դաւանելով:

Թող գիտնայ Պ. Քիւրքճիանօֆ, որ մենք, առանց իւր մրոտած լայնածաւալ էջերուն կարեւորութիւն մը տալու, կ'իսնդանք իւր վրայ, և իրեն մեր վրայօք երազած կաշառակերութեան մասին Ազգ. Վարչութիւնն ալ մեր հետ ընկեր ունենալուու համար ուրախ ենք. ըստ որում ե՞՞՞ մենք ի շնորհս ոսկիի պաշտպանեցիք զՄկրտիչ Եպիսկոպոսը, անշուշտ այն ոսկիները Վարչութիւնը ստացած ըլլալու է, քանզի մենք այս մասին անոր քննութիւններէն, որոշումներէն ու տնօրէնութիւններէն առած էինք մեր ուժը. և մեր Անձէպու մէջ բաժանորդ ունենալը կամ չունենալը Պ. Քիւրքճիանօֆին խօսածներուն և խօսելիքներուն երբէք բառ մը կամ ապացոյց մը չըլլալուն ինք ևս համոզուած է անշուշտ. իսկ Անձէպու և սահմաններուն մէջ դարձուածոց վրայ մենք լաւ, և գուցէ Պ. Քիւրքճիանօֆէն ալ աւելի տեղեկութիւն ունիմք, և բոլոր այն անտեղութեանց պատճառ միմիայն Պ. Յովհաննէսը գտած ենք:

Մենք մինչև ցարդ Պ. Քիւրքճիանօֆի հրատարակութեանց նկատմամբ բան մը ըսած չէինք և չը պիտի ըսէինք ալ. ե՞՞՞ Պ. Քիւրքճիանօֆ Թռչնիկի 49^{րդ} թուոյն միջոցաւ հրատարակուած Գեր. Զիլին կիրեան Յակոբոս Վարդապետի նամակին, Արշալուսոյ 775^{րդ} թուով տուած պատասխանին մէջ մեր անունը չ'ընդգրկուեց, և զմեզ յանիրաւի չ'զրպարտեց:

Պ. Քիւրքճիանօֆ իւր այն վերջին նամակին մէջ Մկրտիչ Եպիսկոպոսը զոխոյց արժանի անձ մը ընելէն ետքը տակաւին իւր վրէժը չկրնալով առնել, կ'խօստանայ զատ տետրակաւ մը (ե՞՞՞ մինչև ցարդ հրատարակածներուն նմանը պիտի ըլլայ, մեղք ծախքին) անոր նկատմամբ աւելի ընդարձակօրէն խօսիլ, և այն տետրակին միջոցաւ տրուելիք խել մը կարենա՞նք տեղեկութիւններուն հետ պիտի տեսնուի եղեր նաև Պ. Աշխարհեանի Անքաղաքի Պ. Պ. Պռնկեզ եկեան եւ Զարիկեանի յրկած նախակին օրինակը:

Երբէք չմը սխալիր, ե՞՞՞ Պ. Քիւրքճիանօֆ այս օրերս իւր խելը կորուսեց է ըսենք. քանզի ե՞՞՞ Ալեքանդր մենք ենք, ո՞չ այն մարդիկը կ'ընենք, և ո՞չ ալ անոնց հետ թղթակցութիւն մը ունինք. և քանի որ Գեր. Մկրտիչ Եպիսկոպոսի նկատմամբ խօ-

սած և Պ. Քիւրքճիանօֆէն ալ զրպարտուած գտնուեցանք, ուստի մեր պատիւը շտկելու համար անսիրապարակաւ կերպով, որ ե՞՞՞ Պ. Քիւրքճիանօֆի երազած նամակը հրատարակուած տեսնուի, մեր պատրաստ եմք խմբագրութիւնը ձգել և յաւիտեան ձեռքերնիս զրիչ չառնուիլ: Իսկ ե՞՞՞ Պ. Քիւրքճիանօֆ չկարողանայ իւր խառնուած կատարել և այնպիսի նամակ մը երևան հանելով մեր պակասութիւնը մեր երեսին զարնել և զմեզ խալտառակել, Թող բարեհաճի ուրեմն շնորհակալութեամբ այժմէն ընդունել մեր կողմէն իրեն ընծայուած անհրաւ և զրպարտիչ տխրանքները, և բոլոր աշխարհ Պ. Քիւրքճիանօֆի ինչ աստիճան անձ մը ըլլալը սովորելով, Թող գիտնայ անոր հրատարակութեանց արժէքը:

ԱՏԱԲԱԶԱՐԻ ՏԻՐԱՑՈՒՆԵՐԸ

Օրագրոյս 52^{րդ} թուով Ատաբազարի տիրացուներուն և մանաւանդ Դպրապետ Պ. Ասատուրին անվայել ընծացքները նկարագրելով զանոնք ի բարեկարգութիւն յորդորած էինք:

Թռչնիկի նոյն թիւը Ատաբազար մտնելուն, անմիջապէս տիրացուները Պ. Ասատուրի նախագահութեամբ ժողով մը կազմեց, խորհեր, մտածեց, տրամաբանեց, վիճեց, կոտորեց, առանցեց, զառանցեց և վերջապէս վճռեց եւ ամենքնին մէկտեղ դասէն վար իջնել, հետևաբար անմէկ իրենց զրքերը ժողովելով դուրս ելեր են, և մէկն ալ իր միտքերը վերցընելով հազիւ իւր շունչը գառիքը առեր է. իսկ Տիրացու Ասատուրը բարկութենէն կրակ կտրած, առանց ուրիշ խօսք մը ընելու ուղղակի իւր գործարանը երթալով Թռչնիկը կապելու համար շղթա մը շինել սկսեց է, որուն վմնալուն կապասնէք անհամբեր սրտիւ. ըստ որում խիստ կարևոր է մեզ այս միջոցներուն . . . : Տիրացուները դասէն վար իջնելուն ետքը, Տեղւոյն Թաղ. Խորհուրդը զանոնք կանչելով աղաչեց է, որ բարեհաճին կրկին դառն ելլել և Ս. Զատիկի օրերը ժողովուրդը իրենց հրեշտակաւանակ ձայներէն չ'զրկել. խօստանալով միանգամայն, որ նոյն տեղեկութիւնը Թռչնիկի հաղորդողը գտնեն և պատժեն:

Կարծենք Ատաբազարի Թաղ. Խորհուրդն ալ տակաւին իւր տահմանը չ'ճանչնար եղեր. որով իշխանութեամբ Թռչնիկի տեղեկութիւն տուողը պիտի պատժէ. և աւելի աղէկ չ'էր ըլլար փոխանակ ոսկերիչ Ասատուրին և քօպան Խաչատուրին աղաչելու, անոնց բռնութեանց երեսէն դասէն վար իջնող տիրացուները կանչելու ու դառն ելլել հրամայել. . . :

Կերևի որ Տիրացու Ասատուր և իրենները ումերնին Թաղ. Խորհուրդէն առնելով յաջողեց եւ մինչև ցարդ ուզածնուն պէս խաղալ:

Ձը մոռանալ նաև ըսելու, որ այս *սիրացու* աղաները Եկեղեցիէն հեռանալուն ետքը, Վարժապետեան Պ. Գրիգորը անոնց համախոհ չ'զտնուելով, իւր պաշտօնը ազգասիրաբար վարելու խօսք տուեր է 'ի սէր Աստուծոյ և 'ի շինութիւն Եկեղեցւոյ (Թոշնիկն ալ կրսէ 'ի կործանումն և 'ի խայտառակութիւն ոխակալ դպրաց):

Իսկ տիրացու Ասատուր և իրենները տեսնելով որ պատիւնին պիտի շատնայ, ստիպուեալ են լռիկ մնչիկ (տակաւին բերաննին չէ բացուեալ) տեղերինն դառնալ և իրենց դպրութիւնը շարունակել, որուն յայտնի ապացոյցն է գաւիթ զացած միւս-սերին կրկին 'ի դաս վերադառնալը:

Ինչ մեծ մեղք մը գործած պիտի ըլլայինք, եթէ *սիրացու* աղան դասը Թաղ. խորհրդին աղաչանացը չ'զիջանելով կրկին իրենց պաշտօնին չ'դառնային:

Հէյ... Տիրացու Ասատուր. խելքդ զլուխդ ժողովէ դու և բուկիններուդ չէ միայն դասէն վար իջնելիդ, այլ բոլորովին Եկեղեցիէն դուրս ելլելիդ անգամ Թոշնիկի համար նշանակութիւն մը չունի. հերիք է որ Եկեղեցւոյն և Ձեր պաշտօնին մէջ օրինաւորութեամբ շարժիք. ապա մէնչ, **ԵՐԹԱՔ ԲԱՐԵԱՒ**. ձեր չոր ու ցամաք *սիրացու* անունին համար զձեզ շողորմով չ'կայ:

Կ'վերջացնեմք խօսքերնիս աղաչելով Աստա-
գարի Թաղ. խորհրդոյն, որ բարեհաճի այն տեղեկու-
թիւնը, մեզ հաղորդող անձին խնցանացը ներելով,
անոր համար անօրինաձ պատիժը առայժմ 'ի մի-
կողմ դնել:

ՎՈՒԳՈՒՍԵՐ ՀԱՐԻԳ.

Կէտելէրա՞ն Սամաթիատա պիր ազիմ հարիզ
հրուհուր իծտիկինի, Պեր միզքեզայի զամիւր պահ-
սընտէ պեր վէջի մուխմասար խապեր վերմիշ ի-
տիր:

Մուսխիարէն ակտըղմըզ մալիւմսմա նագա-
րէն, մահալի մէզքիւրտէ 400է ետքըն խանէ, վէ 200է
ետքըն տիւքեան մահրուք օլմուշ իսէ տէ, պունկա-
րըն էքսէրիսի Հայ խանէլէրի վէ տիւքեանլարը օլ-
տուզունտան պաշգա, միլլէթիմիզին եիւզլէքնէ սէ-
նէ, տէն պէրու միւթասարըք պուլունտուզու Սու-
լու—Մանասմըր տիմէկլէ մէշուր, տէրունիստէ ի-
րի ճէսիմ Եկեղեցի իլէ իքի պապ մէքմէպ, վէ պիր
Քիւթիւպհանէ տախի մահրուք օլմուշլար տըր:

Շուքէյֆիյէթ միլլէթիմիզին պիլ ճիւմէսինին
հիւանիւ վէ էսէֆինէ պախ օլմուշ իսէ տէ, չի ֆայ-
տէ, պու միսիլլու շէյլէր էպնաի ճինսիմիզէ, վէ ալէլ
խուսուս միլլէթիմիզէ վուզու պուլտուզունտէ, րէյի-
սի միլլէթ օլան բիմէսնէլէր եա էվլէլիստէն զայրէթի
հիւմմէթտէ զուսուր կէօսմէրմէմէլի, վէ եախօտ էլտէն
կէլէն իյանէ վէ եարտըմը տիրիդ իծմէմէլի տիրլէր.
մէսմուսմըմըզա նագարէն, Սամաթիատէ հարիքգէ-
տէ օլան ֆաքիրանլէրէ, վէ մէզքիւր Քիլիսէ վէ
մէքմէպլէրին ինշալէրի հազգընտա պազը գէվաթը
մէրհամէթսիմսմ Թարաֆլարընտան պիր իյանէ
տէֆմէրի քիւշապ օլունմուշ իսէ տէ, պունտու Թաֆ-
սիլինի վէ ճիւմէրտէն իպարէթ օլտուզունտէ իլէրու-
տէ նէշը օլունմաք նիւսիսլէրիմիզտէ պէյան իտէ-
նէյիզ տիր:

Եինէ պու միսիլլու պիր հարիզ, չէնտ կիւն
սօնկրա, եանի աւագ հինգըաթմի կիմէսի, սասմ Տ
գարարլարընտա Պալատտա տախի վուզու պուլ-
մուշ, վէ պուրատա տախի պուլունտան մէշուր պիր
Քիլիսէ վէ Մէքմէպին եանաճազլարը ինծիմալտէն
պուլունմուշ իսէ տէ, վազըմ կիմէ օլմասը իլէ հէր
քէս քէնտի խանէսինտէ պուլունտուզլարընտան,
Պալատ քարոզիչի Գեր. Բարթուղի մէոս Վարդա-
պետ* Թարաֆընտան վուզուա կէլէն զայրէթի հիմա-
յէթ. չօզլարըն ինաաֆը ինսանիյէթինի Թահրիք իլէ-
միշ օլմասը իլէ, Թրէնկեան Մկրտիչ, Բուլունմը Նա-
գարէթ, Մամիկոնեան Յարութիւն, Հաքէօյլիլ Փա-
փազեան Անդրանիկ, Նէշտէրմեան Գրիգոր աղալէ-
րին, վէ Պալատ քիլիսէսի քահանալարըն ամլի
մուալէնէթլէրի իլէ մէզքիւր Քիլիսէ վէ Մէքմէպ,
վէ էթրաֆը էրպաստընտա պուլունտան 30—40 գա-
տար խանէ զուրմարըմըշ տըր. վէ պունտա տա-
խի ամէշին զուսուրի իլէ սէօնմէսինին մապէյնի Տ
սասմ մըզտարը սիւրմուշ, վէ ճանիպի հիւքիւմէթ-
տէն պիր չօգ բաշալար վէ մէմուրինի սայըրլէ կէլ-

*Մազասսէմֆ, Եռախեմիզէ Սաւաքիւսէ վու-
զուպուզան հարիզէ, Գեր. Արխսալիւ Եպիսկոպոսըն
վէ Գեր. Բարքուդիւսէ Վարդապէտ իզնար ին-
տանիյէթլէրի պիլ մեմնունիյէ քանիւր շունտուդու
արասա, սայըր Էկիւն Առաջնորդու Գեր. Նիկողոս Ե-
պիսկոպոսըն եզ սիլ ու ճան, դաշրէքի ինսանիյէթսի
պուլունտուզունտէ տախի եազընտա քազընտան կի-
ոյիւլիւր իսէ տէ, մուխպիրիմիզին սեմֆի հաւաքիլի
կիւրի գալընշ օշնուդունտան, իյանի իլիպսուր իլէ աֆֆի-
նի քիւմէնի իսէրիզ:

տիրելիքի, վէճերուն կէտն զայրեմ վէ հիմմեմի կէօս
 թէրտիրելիքի միտիլու, Ինկիլիզ Էֆարեթի իտարե-
 սինտէ պուլունան Բօյալ գումբանեսաւ Թուրումպա-
 ւըլարը տախի անիտէ եթիշէրէք ճէհտ վէ զայրեմ-
 տէ գուսուր կէօսմէրմէմիշէր իսէ տէ, երինէ Ս. Պատ-
 րիարը Հայր հազրէթի պաշընը Բամրիկիսանէտէն
 տըշարը չըգարըպ, եանկընըն նէ Թարաֆտա օլտու-
 դունու տախի կէօրմէկ իսմէմէմիշ տիր. ֆէգամ ա-
 թէշ սէօնիւպ, հէր քէս հարիգտէն գաշըրմըշ օլտու-
 դու էշեալէրինի օ եանէ պու եանէ եերէշտիրմէք
 Թէլաշէլէրինտէ պուլունտուզլարը վազըմ, Բամրիք
 Վէքիլի կէրմիշ իսէ տէ, ֆագր ֆուգարանըն հալինէ
 մուլին օլաճագ ասլա պիր իյանէտէ պուլունմատը-
 ղընտանպաշգա, Թաղ. խորհուրդ ազալէրին տախի
 եարըմ սաամ գատար իշլէրինտէն ալը գօնմայա սէ-
 պէպիլէթ վէրմիշ տիր. ֆագամ պունուն մուայէթին-
 տէ պուլունան եասագճը Պ. Յովսէփ, պիր գաշ տէ-
 ֆա եանկըն եէրինի պաշտան աշաղա գատար տօլաշ-
 տըգտան մատա, պիր ֆուգարա գարընըն գուրծար-
 մըշ օլտուդո չըբըբը վէ չըբընընը Թօփլայըպ մէր-
 գումանըն գօթուզունա վէրտիրտէն մատա, աղա-
 մա անան, Աղլան ֆեթիմ ճիւ տէյէրէք պիշարէյի Թէ-
 սէլի իյլէտիրի կէօրիւմիշ տիր:

Իշ պու եանկընտա տախի 500 էֆագըն խանէ
 վէ տիրքէան մահրուզ օլուպ, պունկարման 150
 գատարը Հայլարըն պուլունմուշ ինէ տէ, ապիր
 եանկընլարտան տախի միւսաֆիրէթլէ կէլէլէր օլ-
 տուդունտան 500 տէն զիյատէ ֆամիլեալ օրծատա
 գալմըլար, վէ տէրագապ Գեր. Բարձուղիմէոս վար-
 դապետին վէ պալեատէ մէզքիւր գէվամըն զայրէթ
 վէ հիմմէթի իլէ օ եանէ պու եանէ եերէշտիրի-
 մէլէրինտէն պաշլա, Արշակունեան ընկերութիւն
 տախի Պալատ Թաղ. խորհուրդու իլէ պիրլէշէրէք,
 հարիգգէտէլէր վէ ֆուգարարըն հազընտա պիր ի-
 յանէ տէֆթէրի քիւշատ իտիլէրէք, տէրագապ պին
 նուֆուստան զիյատէ միւսմանին իգթիզա իտէն իքի
 իւշ կիւնլիւք էթ, եաղ, բէյնիր, բիրինն վէ եումուր-
 Թա մուպայեա օլունարագ, եէնի եափըլմըշ օլան
 մէքթէպին հալլուսունտա ալէթմէվալի իւշ կիւն ի-
 Թա օլունտուզտան մատա, չօզլարընա փարա տախի
 վէրիւմիշ տիր:

Տօգրուտու կէրէք Գեր. Բարձուղիմէոս Վար-
 դապետին, վէ կէրէք զիբը օլան գէվամըն վէ Թաղ.
 խորհուրդըն, վէ խուսուսի իլէ Արշակունեան ընկե-
 րութիւնուն պու պապտէ կէօսմէրմիշ օլտուզլարը
 իգհարը ինտանիլէթ վէ համիլէթ ասլա ինքեար օլու-

նուր մէվատտէն օլմատըղընտան պաշգա, Ալլահու-
 Թաալեա հըֆզ իյլէսին, տիրէր պիր մահալտէ տա-
 խի պէօյլէ պիր գազա գունուր իտէճէք օլուր իսէ,
 հէր քէսէ պիր իպրէթ օլաճաղը ալան վէ աշիքեար
 տիր:

Մալիւմամըմըգ օլտուդունա կէօրէ, մէզքիւր
 Ընկերութիւնա Գեր. Բարձուղիմէոս Վարդապետ
 Նախագահ ինծիխապ օլունուպ, Պարադ հարիգգէ-
 տէլէր իշլին Թէքրար պիր իյանէ տէֆթէրի ֆէթի
 վէ քիւշատ օլունմուշ խուսկինտէն, պու խալլի խա-
 լիսանէյէ միլլէթիմիզ Թաղ. խորհուրդար, վէ սայլը
 Ընկերութիւնլար, վէ տիրէր էսհապը ինայէթ Թա-
 րաֆլարընտան կէօստէրիլէճէք մագճէ մէզքիւր Ըն-
 կերութիւնըն Նախագահը Թարաֆընա կէօստէրիլ-
 տիրի հալտէ, մա Թէշէքքիւր գապուլ օլունմաղը
 միտիլու, կէօստէրէն գէվամըն իսմի իլէ մէպալիլի-
 նին մըգտարը տախի, կագէթամըգ վասէթասը իլէ
 տէրն օլունմագ ճէտվէլ տէրունիտէ ալէլ միւֆթէ-
 տան իլան օլունմաղընը իխպար իտէրիգ:

ԱՇԻՍԻՆ ԷԼ ՄԷՖԹ

Զրատունեան Յարութիւն էֆէնտի, 17 վէ 18
 սինլէրինէ եթիշտիրի վազըմ, տմըրը Ասլանեան
 Յօհաննէս էֆէնտինին էմրի զիրաամճէ օլան հալէս
 ու րաղպէթի իլէ, մէրգում հազընտէ լազըմ կէլէն
 հիմմէթի հիմայէսի իլէ 10 սէնէ ազտէմլէրի Յրան-
 սայէ կէօստէրիլէրէք հիւքիւմէթ մախսուս օլան զի-
 րաամ մէգթէպիլիտէ Թահսիլի իլմի արագի վէ հէրա-
 սէթի միւթէնէվիլայի պիթ Թէմամ Թահսիլինէ միւ-
 շիր վէ մէշուտ օլան նշան վէ տիպլօմասընը տէրոտէ-
 սմլէ սսիթանէյէ ալտէթ էտէրէք, համիլ օլտուդու
 շահատէթնամէսինի հուզուրու հազրէթի սատարէթ-
 փէնահիլէ պիթ Թագաթիմ, Թահսիլ էյլէմիշ օլտուդու
 իլմինի չիֆաէն տախի իպրագ էյլէմէսի իւգէրինէ,
 իքի սէնէ ազտէմլէրի Թունա վիլայէթինէ մէմուրէն
 Թայեին պուլլուլուպ, էյալէթի մէզքիւրտէ պիր սէն:

միգտարի պուրունմուշ իսէ տէ, օրասընըն ապ ու հա-
վասը միմագընա մուսվիթըզ կէլմէտիկինի տէվլէթլիւ
Վալի փաշա հազրէթլէրինէ արզ, վէ ասիմանէյէ ավ-
տէթլէ տիլէտիկի մանալէ կէօնտէրիլմէսի խուսու-
տունտա Վալիի միւշարիլէյհ հազրէթլէրինտէն թահ-
սիլ էյլէմիշ օլտուղու պիր գըթա թալսիյէսինի ճանի-
պի սասարէթփէնահիյէ պիթ թագոթիմ, վէ քէնտի-
սինէ Պէրրիւթ իւ Շամ հալասընը իլաթիյար իյլէմէ-
սի իւզէրինէ Սուրիա էյալէթի զիրտամ միւտիրիկի-
նէ թէքրարէն թայէին պուլրուլմուշ. վէ օլ ճիւլար-
լարտա պիր սէնէտէն միւթէնալուզ էզ տիլ ու ճան
էմրու զիրաթա ճահմ վէ դայրէթ կէօնտէրմիշ իսէ
տէ, օլ սէվանիլին տախի ապ ու հալասը իլէ իմթի-
ղան էյլէմէսի նա միւթիւն, վէ մէզըլուր հյաթալըղը
էօլմալէ էօլմալմարագգի իտէրէք նիհայէթ իւլ էմր
հէրասէթի էօմրիւնտէն նա իւմիտ օլտուղունու հիսս
վէ իտրագ իյլէմէսիյէ ասիմանէյէ ազիմէթ իյլէմիշ,
վէ մահը հալին . . . կիւնիւ Տէր ալիյէյէ միւլասէ-
լէթլէ ազմի տարի պագա էյլէմիշ օլտուղու, վէ
պէօլլէ պիր էսնապը իլմի տանիշին սիննի սէպալէ-
թինտէ տիւշար օլտուղու նա միզանըզտան պի իլան
գալարագ վէֆաթ իյլէմիշ իտուկի միլլէթիմիզմէ միւ-
ճիպի հիւզնիւ վէ էսէֆ օլմուշ իտուկինտէն, մէրհու-
մուն փուզուի հալ վէ թարիխի մէֆթիւնի դագէթա-
մըզտա թահրիլէ միւնտսիպ կէօրմիւշիզ տիր:

Արժանայարգ Խմբագիր Թռչնիկ ազգօգուտ
հանդիսի .

Կ'խնդրուի Ձեր Ազգասիրութենէն որ բարե-
խաճիք Ձեր պաշտօնական թերթին մէջ ներկայիս ան-
կիւն մը շնորհէր:

Ժամանակէ մը 'ի վեր, Ռուսաստանի Հայոց
այժմեան իբր ճշմարիտ կացութիւնը ներկայացնող
գրութիւններ ելան Մարկոս Աղաբէկեանիստորագ-
րութեամբ, որոց անտեղիլ պարունակութեանց հետ-
գնեալ արժանաւոր պատասխան տուողներ որչափ
որ զանուեցան ալ նէ, շատեր երկբայութեան մէջ մը-
նացին, շատեր ալ զանոնք զլիտլին ճշմարտութիւն
ճանչնալով համոզուեցան այն առասպելական ու ա-
տելութեան ոգով յօրինեալ շարադրութեանց: Ուս-
տի և ես պարտք կ'ճանչնամ ինձ, իմ սիրելի հայրե-
նակցաց, որոնք ոչինչ պատեհութիւն զտած են այն
կողմերը ճանապարհորդելու և այն տեղի ազգայնոց

վիճակին վրայ ստոյգ տեղեկութիւններ ստանալու,
ծանուցանել որ, իրեք տարւոյ չափ Ռուսաց Հայաս-
տանի և Կովկասու մէջ ճանապարհորդելով և մէկ
տարւոյ չափ ալ Վրաստանի Մայրաքաղաք Տփլիս-
սու Օսմանեան Հիւպատոսարանին գործակալու-
թեան պաշտօնը վարելով, առիթ ունեցայ Ազգայնոց
և օտարականաց իւրաքանչիւր դասի անձանց հետ
տեսնուելու ու անոնց ամեն կերպ ընծացքը դիտե-
լու. և այս միջոցիս մէջ էր հաճախ Մարկոս Աղաբէկ-
եանի հետ ծանօթանալս, որոյ հետ ալ այնուհետեւ
իբր հայրենակից ստէպ կ'տեսնուէի. սա ինքն յայտ-
նած էր ինձ քանիցս Տանկաստանէն բաժնուելէն 'ի
վեր մի միայն Տփլիս քաղաքը տեսած ըլլալը և ան-
գամ մ'ալ անակնկալ դիպուածով Ս. Էջմիածին ճա-
նապարհորդելը. ուստի, այս իր բերնէն քաղած տե-
ղեկութիւններէս վերջը, երևակայական կարծիք մ'է
ըսել թէ, վեց տարի Ռուսաց Հայաստանի մէջ ճա-
նապարհորդութիւն ըրած է, երբ Տփլիսցոց հետ
երկարատեւ նստելով ու ելլելով, քիչ ու շատ գործ
ընելով և վերջապէս տեղացի աղջկան մը հետ ամուս-
նանալով անոնց բարոյական ու նիւթական վիճակի
որպիսութիւնը չ'հասկցած ելնել իրմէ հազարաւոր
վերսթ հեռաւորութիւն ունեցող Ազգայնոց վրայ յար-
մար ու անյարմար նկարագրութիւններ ընել, անոնց
ամեն մէկ հանգամանքները ընել, անոնց ճէմարան-
ներուն Համալսարաններուն, Վարչութեան եղանա-
կին վրայ ցուրտ ցուրտ բժականորութիւններ ճառել:
Դանք իր առասպելաբանած խել մը անտեղութեանց
վրայ, որոնք ամենէն բուստորեալ ազգաց և տէրու-
թեանց մէջնալ կ'պատահին. և կ'ցաւիմ, որ Պ. Մար-
կոս Աղաբէկեան միայն այս հազուադէպ անցքերը,
յիշելով բոլորովին կ'մոռանայ խոստովանելու հեռա-
ւոր քաղաքներէ մինչև Եւրոպիոյ զանազան կողմե-
րէն Ռուսաստան եկող և զրպաննուէն մէջ քանի մը
հազար մանէթ զետեղելով հայրենիքին վերադար-
ձող անձերը. կամայեւմ նաև ըսել դեռ մօտ ժամա-
նակի մէջ Կ. Պօլսոյ ազնուական ու հարուստ ճանչ-
ցուած երիտասարդաց մէկ քանիներուն Տփլիսու և
այլ քաղաքաց մէջ ունեցած վտրմունքներն: 'ի նա-
խատինս Մայրաքաղաքիս Հայոց, որոց վրայ ըն-
դարձակ տեղեկութիւն առնել ուզողը կրնայ Բօթի
Մարաստան Գանձապահ Տ. Շմաւոնեանց Նիկողոս-
յոս աղայէն ստանալ:

Մարկոս Աղաբէկեան չարաչար բամբասելով
Ռուսաստանի Հայերը, ատենով Տփլիսու մէջ հրա-
տարակուսած Կուռնկ լրագրին մէջ գրածները չ'յիշէր

Թող որ կենդանի ձայնով ալ հիմակուընէ շատ տար լեր կ'խօսէր Տանկաստանի կառավարութեան և անոր հպատակաց կենցաղավարութեան եղանակի մասին: Այն, Պ. Մարկոս Աղաբէկեան կ'յիշէ, որոյ հետ Տփլիստու մէջ շատ անգամ սեղանակից ըլլալու պատիւն ալ ունեցած էմ, ուր սակաւ ինչ զինուոյ ոգիէն զուարթացած « միայն Տանկաստանում երկուսն էմ կերակուրները սիրում էմ » ըսելով, մեր երեսն 'ի վեր ողբեր կ'կարդար առ հասարակ անոր բնակչաց վերայ, սկսեալ յոտից մինչև ցզլուխ:

Բայց այսու ամենայնիւ Թէ գրութեանս համառօտութեանը չ'ներելուն համար, Թէ ասկից առաջ գրութեանը խօսք հասկցողի մը համար բաւական ըլլալուն, հարկ չ'եմ տեսներ երկարօրէն այս տեղ Ռուսաստանի ու Տանկաստանի Հայոց նկարագրութիւնը ընել. ուստի, ասոր ընդարձակ գրութիւնը ուրիշ ատենի թողով, միայն մեր բուխ սիրտ եղբօրը սրտի ցաւ եղող զխաւոր երկու առարկաները համառօտիւ պատմենք:

Նախ, Պ. Մարկոս Աղաբէկեանի, Թէ Մսերեան լազմահմուտ ու տաղանդաւոր անձը, և Թէ Լազարեանց Ճեմարանի Վարչութիւնը ու անոր հիմնադիր բարերար տոհմը բամբասերուն և մեղադրելուն էական պատճառը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ, Պ. Մարկոսի Տփլիսի գտնուած ժամանակը, լսելով տոյն համբաւաւոր Ճեմարանին յատկացած մեծագումար դրամները, անոր դասատուաց յարգն ու պատիւը, շարժեր էին իր փառասիրութեան ոգին այն տեղ պաշտօն մը ձեռք բերելու. բայց ամենայն ջանք 'ի դերև ելնելով, չէր կարողացեր յաջողիլ:

Երկրորդ. Պ. Մարկոս Աղաբէկեան, փնտր Համբարձում Ինֆիլիճեանցի Ազգասէր ոգւոյն, երկար ատեն անոր Կուռնի լրագրոյ շարադրութեան միջոցիւր կապլէր, որով տարին, ինչպէս որ կ'պատմուէր 7—8 հարիւր մանկ ձեռք կանցներ. բայց երթալով անոր համարումն ալ սկսաւ ժողովրդեան մէջէն պակսիլ, և անոր բաժանորդներէն մեծագոյն մասը աւելի կենդանի մը անոր բարերարելու դիտաւորութեամբ կատանային զայն, բան Թէ անկից օգուտ մը բաղելու յուսով:

Ալ այնուհետև ինչ կ'մտար ընել Պ. Մարկոսի, մեծամեծներուն աչքէն ընկաւ, լրագիրը իր յարգը կորսնցուց, ամեն անգամ որ և իցէ ծառայութեան մը մտնել ուզած ժամանակը խնդիրը անլսելի եղաւ, և այս ձախորդութիւններէն վերջը ամուսինն ալ մեռնելով պարտաւորեցաւ Հայրենիք վերադառնալ.

անշուշտ ինք կ'յիշէ նոյն ժամանակներուն մէջ ունեցած վիճակը, իր ճանապարհորդութեան մօտ օրերը իրեն հետ ստէպ տեսնուիլս, նշմարելով իր սրտի տրտմութիւնը իրեն ուղղած մխիթարական խօսքերս, բայց իր ցաւերուն մէկ զխաւոր պատճառն ալ հիմայ լաւ կտեսնեմ, այս է իրեն բարիք ընող անձանցմէ վրէժ առնելու համար յարմար առիթ մը ձեռք ձգելու մտատանջութիւնը. վասն զի ոտքը Կ. Պոլիս դրաւ չորաւ, մինչև այն ատեն սրտին մէջ թագուցած ատելութեան կայծը դուրս ցատկըցուց, անխնայ վատահամբաւելով զՏփլիսեցիս, և ահա այս է իր միակ զբաղմունքը հիմակու հիմայ:

Հասարակութեան ողջամիտ մասին արդէն յայտնի է որ, 'ի վաղուց անտի Ռուսաց և Տանկաց հպատակեալ Հայոց մէջ, չ'եմ գիտեր ինչ պատճառաւ ատելութիւն մը կ'նշմարուի, բայց ասոր պատճառ, եթէ չ'եմ խաբուիր, ուրիշ բան չ'կրնար ըլլալ եթէ ոչ շահասիրութեան ու կողմնասիրութեան ոգով ատելութիւն սերմանել ուզող անձանց գործ, Թող որ Ռուսան և կրթութեան ճաշակը խիստ շատեր պաւած չ'ըլլալով ալ ոչ ասկից կ'նպաստէր այս ազգակործան միտքին հետզհետէ արմատանալուն. բայց այսօր, այս պատարեալ դարուս մէջ ինչ օգուտ կրնալ անն և ինչ անուն տալու ենք բոլոր անոնց, որոնք այս անտեղի թշնամանքները իսպառ անհետացնելու, արծարծել կ'ջանան: Ռուսի, իրաւամբ կ'ցաւիմ որ Պ. Մարկոս Աղաբէկեան բոլորովին պատեհութիւն ունենալով Ռուսաց Հայաստանի ու Կովկասու մէջ ժամանակ անցնելու, այս տեսակ ազգօգուտ ծառայութիւն մը բոլորովին հետու անոնց վայելած հանգստութեանց ու դիւրութեանց ու կերպ կերպ օգտակար գործառնութեանց նկարագրութիւնն անգամ ընել չ'գիշանիր, որով կ'հաստատէ մեր քիչ մը յառաջ վերը ըսածը: Կ'ցաւիմ դարձեալ, որ ամեն բարիքներէ՝ զուրկ, ուսմունքէ գիտութենէ՝ զուրկ, հարստութենէ և վերջապէս ամեն բարեմասնութիւններէ՝ զուրկ ազգայնոց մէջ վեց տարի շարունակ ժամանակ անցուցեր է, միմէ չ'ե տեսած կամ տեսնել չ'ե ուզած երևելի Համարաբաններէ ելած ազգայինները, պաշտօնատարները, արհեստաւորները, մեծանուն և մեծահարուստ ազգասէր անձերը, մեծամեծ ազգօգուտ շինութիւնները ևն, ևն, ու երբ անտեղի գրպարտութիւններով իր հարազատ եղբայրները կը պախարակէ:

Ռուսի, իբր եղբայր ու ծանօթ իրեն և առ աւելին իրեն պէս բուխ սիրտ, չ'եմ ուզեր որ երևա-

կայական յոյսով մը այս կերպ ընթացքով մը օգուտ քաղել կարծելով անգին ժամանակը զրարանումեամբ անցնէ. մենք ու ճանաչողները լաւ կը ճանչնան բոլոր այն ձեւերն ու դարձումները, որոնք քաղաքականութիւնն բառին տակ կ'որոժաւորուին. այլ, այն ատեն կ'ճանչնանք զինքը ազգասէր ու հասարակաց օգտին լաշխաւորող, ու կ'յարգենք իր գրութիւնները, երբ ամեն տեղ ու ամեն կերպ վիճակի մէջ անկողմնատէր ոգւով ջանա գործել ինչ որ իր ներքին համոզումը, մարդկային պարտականութիւնը և վերջապէս իր խիղճը կ'հրամայեն իրեն:

Խօսքերնիս վերջացնենք երկու կարճ բառեր ալ Մասիս լրագրոյ, Ազգասէր, Ազգօգուտ ու Ազգին բարիքը մտածող Գեղարքին ուղղելով, այսինքն անոր ալ այս խրատը չենք խնայեր տալու, որ է ուրիշ ատեններ ալ Մ. Աղաբէկեանի հրատարակած գրութեանց նման ուրիշ հրատարակութիւններու երկար քարակ ծանօթութիւններով պաշտպան չըկանգնիլ, ու ամեն տեսակ ձայնի լոկ արձագանք մը չտալ: Հասարակութեան ողջամիտ մասը բոլոր օրը իր խուցին մէջ խափանելով մէկէ մը, չեն սպասեր, պղտէն այս տեղի ազգայնոց ձմեռամեծ մասին ան ծանօթ մնացած, Ռուստոտանի Հայոց վրայ ըրած նկարագրութեանց ստոյգ թէ անստոյգ ըլլալը իրմէ սովբերու:

1866 թ. 10 Կ. Պեղիս

Մ. Պ.

Հետեւեալ Պաշտօնական Նամակը Մասիս լրագրէն առնելով կ'հրատարակենք:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿ

... Խմբագիր.

Ազգային Պատրիարքարանի իրաւասութեան սահմանին վրայ ասկէ առաջ Բ. Դրան կողմէ եկած հրամանագիրն այլ և այլ տարածանութեանց տեղի տուած ըլլալով հասարակութեան մէջ, Խառն ժողովը պարտ համարեց ՚ի պաշտօնէ յայտ առնել յանդորութիւն մտաց, որ տրուած մեկնութիւններն անտեղի են:

Ըստ որում Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայրն անցեալ չորեքշաբթի օր արտաքին գործոց տեսուչ Վսեմ. Ապի փաշային տեսութեան զացած ըլլալով, այս մասին վրայ Նորին Վսեմութիւնը

յայտնած է թէ բարեխնամ Տէրութեան կողմէն ՚ի վաղուց անտի Ազգին շնորհուած արտօնութիւններն անխախտ պահել տալու ունեցած խնամքը կ'յարատէ, և թէ յիշեալ հրամանագրին նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց միայն յիշեալ արտօնութիւններուն երբեմն սահմանէն դուրս ելլալէն պատահած անտեղութիւններուն առաջըր առնելու եզրակացութիւն մը տալ էր: Հետեւեալ Բ. Դրան Վեհափառ Կայսեր արդարասէր կամաց համաձայն, Ազգային Պատրիարքարանի կողմէն գրուած Թախրիբները, ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այսուհետեւ ընդունելու և պարտ ու պատշաճը տնօրինելու պատրաստ ըլլալը Նորին Սրբազնութեան իմացուցած է:

Ուստի Բ. Դրան այս մասին ցցուցած շնորհացը համար ընդհանուր Ազգին խորին երախտագիտութեանը իբր Թարգման, Խառն ժողովը պարտք կ'համարի Ձեր Օրագրին միջոցաւ եղելութիւնը հրատարակել:

Տ Ապրիլ 1866

Ի դիմաց Խառն ժողովոյ

Ի Պատրիարքարանի

Ասեմապէս

Հայոց Կ. Պոլիս

Իրիգոր Մարկոսեան

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Ս. Պատրիարք Մատթէոս Դին Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայրը Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ծայրագոյն իշխանութիւն տուաւ Սրմաշու միաբաններէն Տ. Դէորդ, և Ս. Պատրիարք Հօր Գնաւզանակիր Սերաստացի Տ. Յակոբ Արժ. Վարդապետաց:

— Համաձայն նայելով Կեսարիոյ Առաջնորդ Դեր. Տ. Եղիա Վարդապետը մէկ տարուան մէջ Ս. Կարապետի Վանքին վրայ 50,000 դրշի չափ պարտք մը կ'ցցնէ եղեր:

Տակաւին շատ չըներ Հանգուցեալ Պէլլերեան Մեծապատիւ Յակոբ Էֆէնտիին յիշեալ Վանքին 100,000 դրշի չափ պարտքը վճարելը և կ'զարմանամք թէ քիչ ատենի մէջ ինչ պատճառաւ Վանքը կրկին այսքան պարտուց տակ ինկեր է:

Կ'յուշատմք որ այս խնդրոյն վրայ մօտերս բնտոյգ տեղեկութիւններ առնելով մեր և մեր ընթերցողաց հետաքրքրութիւնը պիտի կրնանք յագեցնել:

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Դասատուութեան կամ զրազրութեան պաշտօն վարել ուզողը, նոյնպէս և դասատու կամ զրազիր փնտռող անձինք Մահմուտ բաշա Գրաւանառ Պ. Յ. Գաֆաֆեանի զրատունը երթալին կը ծանուցուի :

ՊԱՊԻՆ ԳԼԽԱՌՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՆՈՒԹԵԱՆՅ ՀԱՄԵՄԱՏ ՓՈՐՁՈՒԱԾ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՅ

Ս. Կ. Զ.

Արամեան Տպարանէն ՚ի լոյս ընծայուած այս գեղեցիկ տետրակը, Պապին գլխաւորութիւնը կը հերքէ, և Քրիստոնէութեան առաջին դարերուն պատմութեանը, Տիեզերական Ս. Ժողովոց որոշմանց և կանոնադրութեանց, և նախնի եկեղեցական հարց զրուածոցը՝ հետ բաղդատելով, Արևելեան և Արևմտեան երկու եկեղեցեաց մէջ ծագած այս խընդրոյն անհիմն և անվաւեր ըլլալը զօրաւոր ապացոյցներով կհաստատէ :

Կժախուի ամեն Հայ գրաւանառաց խանութը զին 7 ղրշ:

Ա Ր Ո Ւ Ս Ե Ա Կ

ԿԱՄ

ՈՒՂԵՑՈՅՑ ԵՐՁԱՆԿՈՒԹԵԱՆ

Բարոյականութեան և կրթութեան վերաբերեալ օգտակար խրատներ պարունակող գեղեցիկ տետրակ մըն է, զոր Պ. Մկրտիչ Դ. Թաթուրեան եռանդուն պատանին կ'նուիրէ իւր հասակակցացը:

Կ'յուսամք որ Ազգայինք յիշեալ սրտամուրցին այս առաջին աշխատութիւնը պիտի վարձատրեն՝ առնելով այն տետրակներէն որ կ'ժախուի բոլոր Հայ գրաւանառաց բով:

Դին 5 ղրշ:

ՄՈՒՍԱՅՔ

Ս. ՄԵՍՐՈՐԵԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻՆ

ԶՄԻՒՆԻՈՅ

ՀԱՏՈՐ Բ.

Իզմիրի Վարժարանին առաջին դասու աշակերտաց յօրինած ոտանաւորներովը լեցուն այս գեղեցիկ տետրակը կ'ժախուի Կ. Պօլիս, Մահմուտ բաշա Պ. Յ. Գաֆաֆեանի, և Զմիւռնիա Պ. Շահվերդեանի զրատունները:

Դին Ա. Հատորին 5 խսկ Բ. Հատորին 4 ղրշ:

Ե Ղ Ի Շ Է Ի

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԸՍՏ

անձեռացեացն օրինակի

Էջմիածնայ ընտիր ձեռագրէ օրինակուած, գեղեցիկ թղթի վերայ և մաքուր տպագրութեամբ Արամեան Տպարանէն ՚ի լոյս ընծայուելով, կ'ժախուի ՚ի Գրատան Փարիզու Շերիֆ—Վաշա—խան Թիւ Զ և ամեն Գրաւանառաց բով. զին ըստ տեսակին 10/ն մինչև 14 ղրշ:

Օրագրոյս Ա. Բ. Գ. շրջանները կազմուած կը ժախուին 50 ղուրուշի:

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏԵՐԸՆ

ԴՐԻԳՈՐ Վ. ԱԼԷԱԹՃԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ—ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

ՅԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

